

Terug naar het Zuiden

Van Kathleen Grissom verscheen eveneens
bij Ambo|Anthos uitgevers

Het keukenhuis

MELD JE AAN VOOR ONZE NIEUWSBRIEF

Zo blijf je op de hoogte van de nieuwste boeken van Ambo|Anthos uitgevers en ontvang je leuke extra's, zoals prijsvragen, exclusieve aanbiedingen en leesfragmenten. Ook word je geïnformeerd over onze lezingen, signeersessies en over andere interessante bijeenkomsten die wij geregeld organiseren.

Aanmelden kan via www.amboanthos.nl/nieuwsbrief

Kathleen Grissom

Terug naar het Zuiden

Vertaald door
Mechteld Jansen

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 3564 8

© 2016 Kathleen Grissom

© 2016 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,
Amsterdam en Mechteld Jansen

Oorspronkelijke titel *Glory over Everything*

Oorspronkelijke uitgever Simon & Schuster

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Stephen Mulcahey / Arcangel

Foto auteur © Erin Plewes

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor mijn man, Charles,
om zijn onvoorwaardelijke steun

Ik keek naar mijn handen om te zien of ik nog dezelfde was nu ik vrij was. Er lag zo'n glorie over alles. De opkomende zon blonk als goud tussen de bomen en ik voelde me in de hemel.

Harriet Tubman

I

Maart 1830, Philadelphia

James

ROBERTS VERTROUWDE KLOP OP DE DEUR KWAM TERWIJL IK net een miniatuurportret van mezelf zat te bestuderen. Het kleine schilderijtje, bedoeld als afscheidsgeschenk aan mijn geliefde, was zojuist bezorgd en ik zat na te denken over de interpretatie van de kunstenares. Ik moest toegeven dat het een goed idee van juffrouw Peale was geweest om mijn gezicht en profiel af te beelden, zodat het donkere lapje over mijn linkeroog buiten beeld bleef. Ook had ze mijn gelaatstrekken in mijn drieëndertigste levensjaar goed getroffen: de lengte van mijn ovale gezicht, mijn arendsneus en het kuiltje in mijn vierkante kin. Maar ik was minder te spreken over de strenge uitdrukking die ze mijn mond had meegegeven.

Robert klopte nogmaals.

‘Ja,’ riep ik en mijn butler trad binnen.

‘Een brief, meneer,’ kondigde hij aan terwijl hij naar me toeliep. Ik nam de brief van het blad en herkende het handschrift. Robert keek me bezorgd aan, maar een belletje boven de schoorsteen rinkelde één keer, ten teken dat hij elders nodig was. Gelukkig verliet hij snel de kamer.

Nu ik weer alleen was, verbrak ik het zegel. Carolines eenvoudige woorden waren zo krachtig dat het vel papier trilde in mijn hand.

LIEFSTE, VANAVOND ZAL IK JE ZIEN.

JE C.

Ik ontliep haar al weken, maar vanavond was mijn aanwezigheid verplicht en nu was Caroline van plan te komen.

Hoewel ik ernaar hunkerde om haar te zien, was ik vervuld van angst. Er was niet veel tijd meer en ik kon het niet langer uitstellen. Vanavond moest ik haar de waarheid vertellen, al zou ik haar daarvoor vrijwel zeker verliezen. En haar verliezen was mijn leven verliezen.

Weer stond Robert voor de deur, maar deze keer kwam hij na een scherpe roffel uit zichzelfbinnen. Hij keek ongemakkelijk om zich heen, alsof hij niet goed wist hoe hij zijn volgende boodschap moest brengen.

‘Wat is er, Robert?’ vroeg ik uiteindelijk.

‘Er is iemand om u te spreken, meneer,’ zei hij, terwijl zijn blik over me heen gleed en kort op de brief bleef rusten. ‘De bezoeker staat... bij de achterdeur,’ voegde hij eraan toe, waarmee hij aangaf dat het natuurlijk een kleurling was. Robert zweeg even alsof hij naar woorden zocht, heel ongebruikelijk voor deze wereldwijze man die mijn huishouding bestierde. ‘Zijn naam is Henry.’

Ik verstijfde. Dat kon toch zeker niet? We hadden een overeenkomst!

‘Ik moest van hem zeggen dat hij Pans vader is,’ voegde Robert er voorzichtig aan toe.

Het was Henry dus toch! Ik stond abrupt op. Toen, om mijn schrik te verbergen, klopte ik de mouwen van mijn jas af. ‘Laat hem in de keuken wachten,’ beval ik, tot ik bedacht dat ik liever volledige privacy zou willen. ‘Nee. Breng hem naar mijn studeerkamer.’

‘Uw studeerkamer, meneer?’ Robert zette grote ogen op. Mijn studeerkamer, mijn persoonlijke werkruimte, stond zelden open voor iemand anders dan Robert, en dan nog alleen om schoon te maken. Zo was het al jaren.

‘Ja, mijn studeerkamer,’ zei ik met enige ergernis en mijn butler maakte zich snel uit de voeten.

Henry stond vlak achter de drempel van de studeerkamer te wachten. Ik deed de brede dubbele deuren zorgvuldig achter me dicht en liep voorzichtig langs de twee tekentafels naar mijn bureau.

De drie hoge ramen in deze kamer lieten nog zoveel schemerlicht door dat Henry me kon volgen. Ik nam plaats en knikte naar de stoel tegenover me, maar de bezoeker negeerde mijn wenk en bleef met zijn donkere vingers zenuwachtig de vormen van de rafelige bruine hoed in zijn handen aftasten. Ik was even verrast geweest toen ik zijn grijze haar zag, maar toen herinnerde ik me dat er jaren waren verstreken sinds ik hem voor het laatst had gezien.

Hij verspilde geen tijd aan beleefdheidsfrasen en barstte los: 'Mijn jongen weg! Mijn Pan weg! Zij hem gepakt. Ik weet dit. U moet mij helpen!'

'Alsjeblieft, Henry! Niet zo snel! Waar heb je het over? Waar is Pan? Hoe bedoel je, hij is weg?'

'Dit de derde dag. De hele tijd denk ik hij werk hier in de keuken. Toen hij zondag niet kom, zoals anders, ik denk hij ben hier nodig. Maar toen hoor ik nog twee jongens ben gepakt bij de dokken. Laatste keer dat ik hem zie, ik zeg: "Jij blijf weg bij die scheepswerf, die mannen grijp jou, zet jou op een boot en verkoop jou in het zuiden." Daarvoor ben ik hier, voor zelf te kijken, en nu zeg Molly zij heb Pan al in geen twee dagen niet gezien en zij denk hij ben bij mij.'

Mijn kokkin had er niets over gezegd. 'Waarom is Molly niet met haar zorgen naar mij toe gekomen?'

'Zij zeg u zo druk met de zaak verkopen en gauw op reis, u hoeft niet te zoeken naar uw hulpje.'

'Pan is meer voor me dan een hulpje, dat weet je, Henry.'

'Ik weet dat, meneer Burton. U heel goed voor hem. Hij leer over die boeken, net als u, en hij leer in huis van blanke mensen werken.'

'Hij is een snelle leerling,' zei ik.

'M'n jongen ga nooit niet alleen weg zo. Elke zondag hij kom meteen naar mij toe en hij ga maandagmorgen terug, zoals altijd.'

Ik probeerde te bedenken wanneer ik Pan voor het laatst had gezien. Was het niet gisteren dat hij toestemming vroeg om een boek uit mijn bibliotheek te halen? Of was dat al twee dagen geleden? Ik had het zo druk met mijn eigen beslommingen...

'Hij een goeie jongen, hij geloof niet dat niemand hem kwaad

wil doen. Ik zeg hele tijd tegen hem: “Pas op voor die nikkerhandelaren.” Hij twaalf jaar, precies de leeftijd die zij zoek. Zij doe hem op boot, ga die rivier af en verkoop hem voor slaaf. U weet waar ik het over heb!” Henry’s stem werd luider en ik legde mijn vinger op mijn lippen. Henry boog zich naar me toe en fluisterde luid: ‘U weet waar ik het over heb!’

Dat wist ik! Dat wist ik zeker!

‘Ik hoor nog twee jongens verdwenen uit de South Ward, en ze zeggen vanochtend vertrek een schoener naar de Carolina’s. Ik weet gewoon mijn jongen daarop! U moet hem halen! Pan vertel u ga daarheen voor die ’scursie. U moet hem terughaal!’

Ik onderbrak hem. ‘Henry! Ik vertrek pas over een maand. Als het klopt dat hij is meegenomen, hoe weet je dan dat ze hem in de Carolina’s zullen verkopen? Naar alle waarschijnlijkheid nemen ze hem verder mee naar het zuiden.’ Ik sprak zonder na te denken en zag, te laat, de uitwerking van mijn woorden. De man liet zijn schouders hangen. Het was donker geworden in de kamer, maar ik kon nog zien dat hij zijn ogen droogde met de mouw van zijn jas. Toen viel hij op een knie.

‘Astublief, m’neer James, astublief! Ik vraag u maar een keer eerder voor hulp, en da’s toen ik m’n jongen breng vlak nadat mijn Alice doodga. Alice en ik krijg onze Pan laat, en hij ben nu alles wat ik nog van haar heb. Ik geef u geld, u ga daarheen, haal hem terug.’ Zijn stem stokte toen hij zijn tranen probeerde weg te slikken. ‘Ik weet wat zij doe met hem. Ik vroeger zelf slaaf. Ik zie hem liever dood als verkocht voor slaaf. Astublief, m’neer James, hij mijn enige zoon!’

‘Sta op, Henry!’ zei ik. ‘Beheers je wat!’ Hoe kon hij me zo onderdanig aanspreken? En zich zo onderworpen op zijn knieën laten vallen? Had hij dan geen trots, geen besef van de vorderingen die hij had gemaakt? Hij was geen slaaf meer. En ik ook niet.

Ik had Henry twintig jaar eerder leren kennen, toen ik op mijn dertiende in Philadelphia aankwam, ziek, doodsbang en vluchtend voor mijn leven.

Gedurende de reis vanaf mijn thuis in Zuid-Virginia sprak ik

met niemand, met stomheid geslagen door mijn angst voor ontmaskering. Ik reisde met twee geheimen, het ene even belastend als het andere. Het eerste geheim was dat ik een paar weken daarvoor had ontdekt dat ik deels neger ben, een ras dat ik geleerd had te minachten. Het tweede was dat ik mijn vader had vermoord, want hoewel ik door zijn moeder als haar eigen kind ben opgevoed en net zo'n blanke huid heb als hij, ontzegde mijn vader me mijn geboorterecht en wilde hij me als slaaf verkopen. Ik werd gezocht vanwege zijn dood en zou zeker worden opgehangen als ik gevonden werd.

Bij elke volgende postkoets die me verder bracht, zou ik opluchting hebben moeten voelen, maar in plaats daarvan werd ik steeds angstiger. De vraag wat ik nu moest beginnen doemde voor me op. Waar moest ik heen? Hoe moest ik mezelf onderhouden? In mijn dertien jaren was ik nog nooit van huis geweest. Ik was grootgebracht als bevoorrecht blank kind, verzorgd door bedienden op een afgelegen plantage. Mijn liefhebbende grootmoeder, de vrouw die me als haar zoon had opgevoed, had me een behoorlijke opleiding gegeven, maar ze had me niet de basisvaardigheden geleerd om voor mezelf te zorgen. Nu was ze dood, had ik geen thuis meer en was ik alleen en in groot gevaar.

Toen ik aankwam bij de herberg vlak buiten Philadelphia was ik zo ziek, bang en vermoeid van het reizen dat ik nauwelijks nog wist hoe ik binnen moest komen. Pas toen de paarden naar de stallen werden gebracht, wist ik mezelf bijeen te rapen, de lawaaierige herberg binnen te gaan en om een bed te vragen. Ik had zoveel hoofdpijn dat ik zo onvoorzichtig was om mijn beurs helemaal tevoorschijn te halen. Toen, voor de transactie afgerond kon worden, begon de rokerige kamer te tolleren en draaide mijn maag zich om.

Ik wist de beurs nog net in mijn reistas te proppen voor ik haastig naar de deur liep; eenmaal buiten rende ik naar de achterkant van de stallen. Daar leunde ik tegen het gebouw terwijl mijn maag zich met kracht ledigde. Voor ik me kon herstellen, werd ik van achteren neergeslagen. Ik viel voorover, maar mijn instinct zei me mijn reistas tegen me aan te drukken tijdens het gevecht dat volg-

de. Uiteindelijk werd de tas uit mijn handen getrokken en na een laatstevloek en nog een paar trappen tegen mijn lijf ging de diefer-vandoor. Ik probeerde mezelf overeind te werken en achter de man aan te gaan, maar verloor tijdens die inspanningen het bewustzijn.

Toen ik wakker werd, keek ik in Henry's donkere gezicht. 'Jij stil wezen,' zei hij. 'Jij schreeuw te hard.'

Pijnlijk hees ik me op mijn elleboog overeind en keek om me heen. Ik lag op een strozak op de aarden vloer van wat een hut bleek te zijn. Ik probeerde nog verder overeind te komen, maar mijn hoofd bonsde zo erg dat ik weer ging liggen. 'Hoe kom ik hier?' vroeg ik.

'Ik vind jou bij de stallen,' zei hij. 'Iemand neem jou te grazen, maar ik denk jij al ziek voor hij kom.'

'Wie ben jij?' vroeg ik, terwijl ik tegen mijn hoofd duwde om het bonzen te stoppen.

'Ik Henry. Ik werk in die stallen achter de herberg. Ik wegloper, net als jij.' Hij zweeg even en keek me aan om te zien of ik begreep wat hij wilde zeggen. 'Ik slaaf, net als jij,' zei hij, alsof hij daarmee een overeenkomst bezegelde.

Zijn woorden troffen me als een vuistslag. 'Ik ben geen slaaf!' protesteerde ik. 'Waarom zeg je dat? Ik ben blank!'

Hij keek me van terzijde aan. 'Misschien,' zei hij, 'maar dat niet wat jij zeg toen jij bewusteloos ben.'

'Wat zei ik dan?' Ik worstelde weer om overeind te komen. 'Vertel op! Wat heb ik gezegd?'

'Jij zeg jij loop weg, ze kom achter jou aan.'

Wie was die man? Had hij al patrouillemannen gewaarschuwd? Plotseling dacht ik aan mijn paar bezittingen. 'Mijn reistas!' zei ik.

'Ben bang zij heb die,' zei hij.

'O nee!' zei ik en verslagen ging ik weer liggen. Er was niets meer! Het geld, de kleren, alles was weg. Toen een andere gedachte. 'Mijn jas!' riep ik. 'Waar is mijn jas?'

'Jij bedoel die jij nu draag?' vroeg Henry. 'Zelfs als jij zweet van die koorts, jij laat mij nooit die jas nie uitdoen.'

Toen Henry me de rug toekeerde, voelde ik aan de voering van mijn jasje, waar de sieraden ingenaaid waren. Ik slaakte een zucht

toen ik de bobbel en bulten voelde en betastte daarna mijn zakken. Toen ik mijn schetsblok en mijn zilveren mesje vond, kneep ik van opluchting mijn ogen even dicht.

‘Hier, drink dit,’ zei hij, terwijl hij naar me terugliep met een kroes.

Hij ging op zijn knieën naast me zitten en toen hij me de kroes gaf, viel me op dat hij en het water allebei naar aarde roken. Ik dronk gulzig.

‘Waarom doe je dit?’ vroeg ik. ‘Waarom help je me?’

‘Iemand help mij toen ik vlucht, net als jij,’ zei hij, terwijl hij me aankeek. ‘Jij heb een slecht oog, of kom dat door slaag?’

Ik bracht instinctief mijn hand naar mijn nutteloze linkeroog. ‘Ik ben ermee geboren.’

Henry knikte.

‘Hoelang ben ik hier al?’ vroeg ik.

‘Jij hier vier nachten,’ zei hij.

Toen hij nog wat water ging halen, keek ik door de open deur de donkere nacht in en luisterde naar de avondgeluiden. Ze leken niet op wat ik me had voorgesteld van de stad. ‘Waar zijn we?’ vroeg ik.

‘Wij buiten Phil’delphia,’ zei hij. ‘Ver genoeg voor niemand hier te kom, maar dichtbij genoeg voor naar mijn werk te loop.’

Wat had deze man voor bedoelingen met mij? Had hij me al aangegeven?

‘Wat doe je hier?’ vroeg ik. ‘Waarom woon je niet in de stad?’

‘Als jij nou eens meer over jouzelf vertel tegen Henry,’ zei hij, maar ik sloot mijn ogen bij de gedachte en niet veel later viel ik in slaap.

De volgende avond werd ik wakker met de geur van geroosterd gevogelte in mijn neus. Buiten trof ik Henry aan, die over een vuur gebogen stond en ons avondmaal roosterde aan een geïmproviseerd spit. Toen hij opkeek en me zag, begon hij te praten. ‘Jij nou wat beter?’ vroeg hij.

Ik knikte en probeerde een beetje rond te lopen. Hoewel mijn armen en benen nog slap waren, bonsde mijn hoofd niet meer zo.

Henry tilde een stok op en prikte er twee keer mee in de hete kooltjes. Toen hij de stok weer ophief, zaten er twee geroosterde aardappelen aan de spies. Hij deed ze elk in een houten kom, haalde de perfect gebruinte kip van het spit en legde die op een plat stuk hout.

‘Jij zitten,’ zei hij, gebarend met een vervaarlijk uitziend mes. Geprikkeld door mijn zojuist gewekte honger zette ik me over mijn voorzichtigheid heen en ging tegenover hem zitten. Ik keek hoe hij met het mes de kip in tweeën verdeelde. Nadat hij in elke kom een halve kip had gelegd, gaf hij er een aan mij en legde het grote mes op een platte steen tussen ons in, ruimschoots binnen mijn bereik. Dat luchtte me een beetje op, want ik hoopte dat het betekende dat hij me niet als een bedreiging zag.

Toen kon ik me niet meer inhouden. Ik scheurde met mijn tanden het malse vlees van de botten, schrokte het op en likte mijn vingers af. De aardappel kraakte en dampte toen ik erin beet en ik vloekte toen ik mijn mond brandde. Henry schoot in de lach, een stevig geluid dat van diep vanbinnen kwam.

‘Jij het kijken waard als je eet, jongen,’ zei hij hoofdschuddend.

Naarmate mijn maag zich vulde, maakten mijn zorgen of ik deze man wel kon vertrouwen langzaam plaats voor nieuwsgierigheid. Hoewel hij van gemiddelde lengte was, had hij krachtige schouders. Ik schatte hem rond de vijfendertig of veertig jaar oud. Zijn haar groeide in wilde plukken uit zijn hoofd en hij had de donkerste huid die ik ooit had gezien. Hij zag eruit als een woeste man, en onder normale omstandigheden zou ik met een grote boog om hem heen zijn gelopen.

Toen hij nog een aardappel spiestte en aan mij gaf, zag ik dat hij een duim miste. Hij zag me kijken en stak zijn vlakke handen op, wiebelend met de stompjes waar ooit zijn duimen hadden gezeten. ‘Zij die erafhaal voor ik wegloop.’

‘Wie?’ vroeg ik, al wist ik niet zeker of ik het antwoord wel wilde weten.

‘Mijn m’neer, in Lou’siana,’ zei Henry. Hij staarde in het donker en vertelde me op een afstandelijke toon zijn verhaal.

Hij was als slaaf geboren en met zijn moeder en jongere broertje

opgegroeid op een grote katoenplantage. De eigenaar ging zeer hardhandig met zijn slaven om, en toen hij erachter kwam dat Henry betrokken was bij de voorbereidingen voor een opstand strafte hij hem door zijn duimen af te snijden en hem te dwingen toe te kijken hoe zijn moeder werd gezeseld. Zij stierf als gevolg daarvan en Henry en zijn broertje besloten te vluchten. ‘Wij twee dagen weg, toen mijn broer neergeschoten. Voor mij niks anders meer te doen als te vluchten.’ Hij schudde zijn hoofd.

Op de een of andere manier wist Henry zijn achtervolgers af te schudden en na maanden van onbeschrijflijke beproevingen kwam hij in Philadelphia terecht. Inmiddels was hij al twee jaar vrij, maar hij bleef voortdurend waakzaam.

‘Als die eigenaar mij pak, hij ga mij afmaken. Daarom blijf ik verstopt. Elke dag ik kijk uit. Ik ga nooit meer slaaf wezen. Zij mij eerst doodmaak!’ Hij zat heel stil, alsof het vertellen van zijn verhaal hem uitgeput had. Uiteindelijk vermande hij zich weer. ‘En jij?’ vroeg hij.

Ik schrok van zijn directe vraag. Ik had niet verwacht dat hij zo open zou zijn over zijn verleden en nu verlangde hij hetzelfde van mij. Maar in hoeverre kon ik hem vertrouwen? Negeren waren leugenaars en dieven en stonden altijd klaar om misbruik van een blanke te maken. Toch had deze neger me geholpen, tot zover. Durfde ik te zeggen dat ik helemaal alleen was? Was het wel veilig om hem te vertellen dat ik van huis was weggevlucht en iedereen en alles waar ik om gaf had achtergelaten, wetend dat ik nooit meer terug kon?

‘Ik weet jij gevlucht, net als ik. Waarom jij wegloop maak voor mij niks geen verschil.’

‘Ik heb mijn vader neergeschoten,’ zei ik zachtjes. Ik hoopte dat hij me had verstaan, want ik wilde die woorden niet nog eens hoeven uitspreken.

‘We doe wat wij moet doen,’ zei hij.

‘Ik haatte hem. Zijn naam was Marshall. Ik heb altijd gedacht dat hij mijn broer was, maar een paar maanden geleden ontdekte ik dat hij mijn vader was.’

‘Waarom jij denk hij je broer?’

‘Mijn grootmoeder heeft me altijd verteld dat ik haar zoon was en mijn overleden grootvader mijn vader.’

‘En je mama?’

‘Op hetzelfde moment dat ik ontdekte dat Marshall mijn vader was, kwam ik erachter dat mijn echte moeder zwart was.’ Ik kon mijn eigen woorden moeilijk geloven, want ik hield nog steeds van Grootmoeder alsof ze mijn moeder was.

‘Dus jij schiet op je vader?’

‘Hij wilde me als slaaf verkopen,’ zei ik.

‘Jij schiet hem dood?’

‘Ja.’

‘En jij een nikker?’

‘Mijn moeder was een mulattin,’ zei ik. ‘Ze heette Belle.’

‘Ze had lichte kleur?’

‘Ja,’ zei ik.

‘En je vader blank?’

Ik knikte. ‘Ik lijk veel op hem. Ik ben even blank als hij was.’

‘Maak niet uit. Jij nog steeds nikker. Maar je kan ervoor door. Dat jouw beste kans.’

Ik had niets te zeggen.

‘Heb je achternaam?’

‘Pyke,’ zei ik. ‘Ik ben Jamie Pyke.’

‘Niet meer nou,’ zei hij. ‘Je moet een andere naam.’

Ik staarde in het vuur. Hoe was dit mogelijk? Tot een paar maanden geleden had ik mezelf als blank beschouwd, en nu, ongelooflijk genoeg, was ik een neger zonder naam, vluchtend voor mijn leven.

Tijdens mijn herstel bleef Henry hartelijk tegen mij en omdat ik voelde dat hij onbevooroordeeld tegenover mij stond, raakte ik ook mijn vooroordelen over hem kwijt. Ik begon zelfs zo afhankelijk van hem te raken dat ik niet graag alleen gelaten werd als hij naar zijn werk in de herberg ging. Als ik alleen was, schrok ik van elk ongewoon geluidje en rende dan op een holletje naar de bomen om me daartussen te verbergen. Met bonzend hart zat ik dan verstopt, alert en doodsbang, tot ik weer tevoorschijn kwam, slap